

ТАНИЛЦУУЛГА

Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд нэмэлт,
өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийн тухай

Монгол Улсын Үндсэн хуулийн Долоодугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт “Монголын ард түмний түүх, соёлын дурсгалт зүйл, шинжлэх ухаан, оюуны өв төрийн хамгаалалтад байна” гэж, мөн зүйлийн 2 дахь хэсэгт “Иргэний туурвисан оюуны үнэт зүйл бол зохиогчийнх нь өмч, Монгол Улсын үндэсний баялаг мөн” гэж тус тус заасан байна. Мөн Үндсэн хуулийн Гучиннаймдугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн 2 дахь заалтад Засгийн газар “шинжлэх ухаан, технологийн нэгдсэн бодлого”-ыг боловсруулж Улсын Их Хуралд өргөж, гарсан шийдвэрийг биелүүлэх” үндсэн бүрэн эрхийг хэрэгжүүлэхээр заасан байна.

Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-ийн 1.2-т “Энэ хуулийн зорилт нь шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаанд баримтлах зарчим, уг үйл ажиллагааны бодлого, төлөвлөлт, удирдлага, зохион байгуулалт, хувийн хэвшлийн оролцоо, төрийн дэмжлэг, санхүүжилтийн эрх зүйн үндсийг тогтоохтой холбогдсон харилцааг зохицуулахад оршино” гэж, 23.1-д “Засгийн газар төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний байгууллагын судалгааны үндсэн чиглэлд санхүүжилтийн дэмжлэг олгоно” гэж тус тус заасан байна.

Тус хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1-д “Эрдэм шинжилгээний байгууллагыг төрийн, хувийн, хамтарсан өмчийн хэлбэрээр байгуулж болно.” гэж 18.2-т “Эрдэм шинжилгээний байгууллагад дараах байгууллага хамаарна:

18.2.1.энэ хуулийн 3.1.3-т заасан шинжлэх ухаан, технологийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг хүрээлэн, төв, лаборатори;

18.2.2.Дээд боловсролын тухай хуулийн 22.4-т заасан эрдэм шинжилгээний байгууллагын зэрэглэлд хамаарах дээд боловсролын байгууллага;

18.2.3.шинжлэх ухаан, технологи, үйлдвэрлэлийн нэгдэл;

18.2.4.төрийн болон орон нутгийн музей.” гэж тус тус заасан байна.

Дээрх зохицуулалтаас 18 дугаар зүйлийн 18.2.2-т “Дээд боловсролын тухай хуулийн 22.4-т заасан эрдэм шинжилгээний байгууллагын зэрэглэлд хамаарах дээд боловсролын байгууллага” гэдэгт тодорхой шалгуур үзүүлэлт хангасан эрдэм шинжилгээний хүрээлэн бүхий их сургуулийг хамааруулсан байгаа нь хэт явцуу байна.

Түүнчлэн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлийн 1-д “Төрийн өмчит үйлдвэрийн газраас бусад **улсын төсвөөс санхүүждэг** хуулийн этгээдийг төрийн байгууллага, албан газар гэнэ” гэж, түүнчлэн тус хуулийн 13 дугаар зүйлд Төрийн өмчит хуулийн этгээдэд 1/ төрийн байгууллага, албан газар; 2/ төрийн өмчит үйлдвэрийн газар; 3/төрийн болон орон нутгийн өмчит төрөлжсөн мэргэшлийн эмнэлэг, нэгдсэн эмнэлэг; 4/төрийн болон орон нутгийн өмчийн боловсролын сургалтын байгууллага /сургуулийн өмнөх боловсрол, ерөнхий боловсрол, мэргэжлийн болон техникийн, дээд боловсрол/” тус тус ангилан авч үзсэнээс үзвэл, төрийн өмчит хуулийн этгээд болох төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний байгууллага болон бүх шатны сургалтын байгууллага нь

улсын төсвөөс санхүүждэг. Түүний зардал нь урьдчилсан төлөвлөгдсөн байдаг бөгөөд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дагуу зохион байгуулагдах тендер шалгаруулалтад тухайн байгууллагууд оролцоход урьдчилан төсөв гаргах боломжгүй байдаг.

Мөн Төрийн болон орон нутгийн өмчийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлийн 3-т “Хуульд өөрөөр заагаагүй бол төрийн өөрийн өмчийн эд хөрөнгийг эрх бүхий байгууллагын зөвшөөрөлгүйгээр хандивлах, бэлэглэх, барьцаалах, зээлдүүлэх, бусад өмчийн хуулийн этгээдэд хувь хөрөнгө болгон оруулахыг хориглоно” гэж, Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.5-д “төсвийн захирагч төсвийн орлогыг барьцаалах, түүгээр баталгаа гаргахгүй байх” гэж тус тус зааснаас үзвэл төрийн өмчийг барьцаалах, баталгаа гаргах зохицуулалтыг хориглосон байна.

Гэтэл эдгээр байгууллагууд төрийн худалдан авах ажиллагаанд оролцоход Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 14 дүгээр зүйлд заасны дагуу тендерийн баталгаа бүрдүүлэн оролцох шаардлагатай болдог, түүнчлэн шалгарсны дараа тус хуулийн 42 дугаар зүйлд заасны дагуу гүйцэтгэлийн баталгаа ирүүлэхийг шаардахаар байгаа нь тэдний хувьд төрийн аливаа тендерт оролцох нөхцөл боломжийг хязгаарладаг байна.

Хэдийгээр Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хууль (шинэчилсэн найруулга)-ийн 31.5-д “Засгийн газар, төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд нь энэ хуулийн 3.1.11-т заасан судалгааны үндсэн чиглэлээр шинжлэх ухаан, технологийн төсөл, суурь судалгаа, хэрэглээний судалгаа, технологийн туршилт зүгшрүүлэлтийн ажлыг төрийн өмчийн эрдэм шинжилгээний байгууллагаар гүйцэтгүүлэх харилцаанд Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хууль хамаарахгүй” гэж заасан боловч энэ дараах зүйлүүдээс шалтгаалан нийтлэг байдлаар хэрэгжих боломжгүй байна. Үүнд:

1.Захиалагчийн хувьд Засгийн газар болон төрийн болон төрийн өмчийн оролцоотой хуулийн этгээд гэж нэр заасан явдал нь бүх захиалагчдыг хамрахгүй байна.

2. Мөн энэхүү зохицуулалтыг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн үйлчлэхгүй байх цар хүрээнд оруулахгүй бол дангаараа хэрэгжих магадлал багатай байна.

Нийтийн мэдээллийн ил тод байдлын тухай хуулийн 8.4.26, 8.4.27 дахь хэсэгт зааснаар Мэдээлэл хариуцагч “төсвийн хөрөнгөөр болон гадаадын зээл, тусламжаар хэрэгжүүлж байгаа төсөл, хөтөлбөрийн санхүүжилт, хэрэгжилт, явц, үр дүнгийн талаарх мэдээлэл”, болон “мэдээлэл хариуцагчийн захиалгаар хийгдсэн судалгаа, шинжилгээний ажил, түүний тайлан”-г байнга ил тод, нээлттэй байлгах үүрэгтэй боловч энэ зохицуулалт практикт нэг мөр хэрэгжихгүй байна.

Түүнчлэн төсвийн хөрөнгөөр захиалагч бүр янз бүрийн төрлийн судалгааны ажлыг хийдэг боловч тэдгээрийг нэг дор төвлөрүүлсэн дата бааз байхгүй байгаагаас судалгаа шинжилгээний ажлыг төрийн болон орон нутгийн өмчит байгууллагууд давхардуулан хийлгэж төсвийн үргүй зардал гаргах үр дагаврыг бий болгож байна.

Хэдийгээр <https://sudalгаа.gov.mn/> гэсэн үндэсний судалгааны нэгдсэн платформыг үүсгэсэн боловч тус платформд төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлсэн судалгааны ажлыг бүрэн гүйцэд нэгтгэн оруулж чадаагүй байна.

Мөн үндэсний эрдэм шинжилгээний бүтээлийн мэдээллийн нэгдсэн санг Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газарт хариуцуулж, УИХ-д энэхүү нэгдсэн сантай холбоотой хийж гүйцэтгэсэн ажлыг тайлагнадаг зохицуулалтыг оруулахгүй бол практикт хэрэгжихгүй хэвээрээ байхаар байна.

Дээр дурдсан хууль зүйн болон практик хэрэгцээ, шаардлагыг үндэслэн Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд нэмэлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулсан болно.

Шинжлэх ухаан, технологийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл нь 4 зүйлээс бүрдэх ба тэдгээрт дараах асуудлыг зохицуулсан болно. Үүнд:

1. Төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний байгууллага нь тухайн байгууллагын судалгааны үндсэн чиглэлээр Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн дагуу зарлагдсан сонгон шалгаруулалтад оролцоход тендерийн болон гүйцэтгэлийн баталгаанаас чөлөөлөх тухай зохицуулалтыг тусгасан;
2. Үндэсний эрдэм шинжилгээний бүтээлийн нэгдсэн санг олон улсын жишигт нийцүүлэн хөгжүүлж, мэдлэгийн дата төв байгуулж ил тод байлгах зохицуулалтыг тусгах бөгөөд үүнийг Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил үйлчилгээ худалдан авах тухай хуулийн 42 дугаар зүйлийн 42.2 буюу захиалагчийн эрх үүрэгт судалгааны ажлыг ил тод байлгах үүргийг тусгах байдлаар ингэхдээ энэхүү үүргээ ШУТ сангийн цахим хуудаст байршуулах, шинээр MORI платформ үүсгэн байгуулах, tender.gov.mn сайтад байршуулах, эсхүл <https://sudalгаа.gov.mn/> гэсэн үндэсний судалгааны нэгдсэн платформд байршуулах замаар шилэн болгох зохицуулалтыг тусгасан. Үндэсний эрдэм шинжилгээний бүтээлийн мэдээллийн нэгдсэн санг Засгийн газрын хэрэг эрхлэх газарт хариуцуулж, УИХ-д энэхүү нэгдсэн сантай холбоотой хийж гүйцэтгэсэн ажлыг тайлагнадаг зохицуулалтыг оруулсан;
3. Хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.2.2-ийг “Дээд боловсролын тухай хуулийн 4.1.4-т заасан судалгааны их сургууль” гэж өөрчилсөн;
4. Хуулийн 32 дугаар зүйлийн 32.2 дахь хэсгээс “Үндэсний хорооны тогтоол, зөвлөмжийг үндэслэн” гэсэн агуулгыг хасах тухай заалт оруулсан;
5. Дагаж мөрдөх хугацааны талаарх зохицуулалтыг тусгасан.

Хуулийн төслийг боловсруулахдаа 3 удаагийн хэлэлцүүлэг хийж, Засгийн газрын гишүүд, төрийн бүх шатны байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллагын дунд хэлэлцүүлж, санал авсан.

Хуулийн төслийн хүрээнд АНУ, Их Британи Европын холбоо, БНСУ (Солонгос), Япон зэрэг улс орны төрийн өмчит эрдэм шинжилгээний байгууллагаар гүйцэтгүүлэх эрдэм шинжилгээ, судалгааны ажлын санхүүжилт, дэмжлэг, тендерийн баталгаа, мэдлэгийн бааз бүрдүүлэхтэй холбоотой зохицуулалтыг харьцуулан судалсан болно.

Хуулийн төслийг Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын Олон Улсын гэрээ болон холбогдох бусад хууль, уг хуулийн төслийн үзэл баримтлалд нийцүүлэн

боловсруулсан бөгөөд төсөлтэй холбогдуулан Төрийн болон орон нутгийн өмчийн хөрөнгөөр бараа, ажил, үйлчилгээ худалдан авах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөл, Шинжлэх ухааны академийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг боловсруулав.

Олон нийтийн хэлэлцүүлгийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 38 дугаар зүйлийн 38.6.4-т заасны дагуу цахим хэлбэрээр явуулахаар 2025 оны 5 дугаар сарын 14-ний өдөр D.Parliament.mn цахим хуудсанд байршуулан ажилласан.

---oOo---